

HAASTATTELUN TOTEUTTAMISEN VAIHEET

OHJEET AMMATTILAISILLE

*Seksuaaliväkivalta – kertominen,
auttaminen ja ennaltaehkäisy*

*Haavoittuvissa olosuhteissa elävien
15-17-vuotiaiden nuorten näkökulmia*

Hei!

Kiitos, kun lähdit mukaan tähän tärkeään selvitystyöhön.

Olemme laatineet sinulle ohjeita ja ajatuksia haastattelun tueksi. Voi olla, että ne vaikuttavat liian yksityiskohtaisilta ja itsestään selviltä. Osa ohjeista on suoraan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeista¹ ja lasten haastattelua koskevasta oppikirjasta². Seksuaaliväkivalta on hyvin herkkä aihe, jonka käsittelyssä voi tarvita hiukan tausta-apua. Siksi toivomme, että näistä ohjeista olisi sinulle hyötyä nuoren haastattelutilanteessa ja myös muutoinkin työssäsi lasten ja nuorten kanssa.

Tekeillä oleva selvitystyö ja siihen liittyvä haastattelu mahdollistaa nuorten näkemysten ja kokemusten mukaan tuomisen kansalliseen kehittämistyöhön. Haastattelussa kartoitetaan nuoren ja muiden hänen ikäistensä mielipiteitä sekä näkemyksiä ja mahdollisia kokemuksia, mikäli nuori on valmis ja halukas niistä kertomaan. Haastattelussa kerätään tietoa, jotta palvelut vastaisivat nuorten tarpeita paremmin. Haastattelu toimii siis myös muutoksen aikaansaamiseksi.

Selvitystyön aikataulu on tiukka. Toivomme, että haastattelut toteutettaisiin 10.2. mennessä.

Uskomme siihen, että nuorilla on painavaa sanottavaa. Kokemuksemme mukaan nuoret haluavat kertoa näkemyksiään vaikeistakin asioista. He haluavat, että yhteiskunta kehittyy parempaan suuntaan ja että koettuja vääryyksiä, epäoikeudenmukaisuutta, väkivaltaa ja kärsimystä voitaisiin entistä paremmin ennaltaehkäistä.

Ystävällisesti,

Johanna Liukkonen (sosiaalityöntekijä) johanna.liukkonen@pesapuu.fi (p. 044 7150216)
sekä **Johanna Barkman** (psykologi, ratkaisukeskeinen valmentaja ja terapeutti)
johanna.barkman@pesapuu.fi (p. 040 514 4855)

¹ Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Julkaisu 3/2019

² Lasten haastattelu lastensuojelussa. Sauli Hyvärinen & Tarja Pösö (toim.). Lastensuojelun keskusliitto 2018.

SEKSUAALIVÄKIVALLASTA VOI OLLA VAIKEA PUHUA

Lastensuojelun asiakkaina olevat lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa sekä suuressa riskissä joutua kokemaan seksuaaliväkivaltaa.

Seksuaaliväkivalta jää usein piiloon, sillä sen kokemiseen saattaa liittyä voimakasta häpeää ja syyllisyyttä. Lapset ja nuoret saattavat myös ajatella, että aikuiset eivät kestä kuulla heidän kokemuksiaan. Tämä voi estää kertomisen ja avun saamisen.

Lasten ja nuorten osallisuus ja kuuleminen myös toteutuvat eri tutkimusten ja työtekijöiden kokemusten mukaan erityisen heikosti nimenomaan silloin, kun asia liittyy seksuaalisuuteen ja/tai seksuaaliväkivaltaan.

Jos nuori on kokenut seksuaaliväkivaltaa, voi olla ettei hän ole puhunut kokemuksistaan kenellekään.

On täysin normaalia, että hän välttää asiasta puhumista esimerkiksi sen kokemuksen tuottaman häpeän takia. Lapsille ja nuorille tulee antaa lupa ja tila puhua seksuaalisuudesta ja seksuaaliväkivallasta. On kuitenkin tärkeää, että voi puhua omista kokemuksiltaan vasta silloin, kun hän on siihen valmis.

Nuoren ei tarvitse kertoa tässä haastattelussakaan omista kokemuksistaan, vaan hän voi peilata kysymyksiä kaveripiiriin tai muiden ikäistensä ajatuksiin ja mahdollisiin kokemuksiin.

Jos nuori kuitenkin haluaa tuoda esiin henkilökohtaisia kokemuksiaan, tuothan nuorelle tavalla tai toisella esille sen, että kestät kuunnella häntä ja hänelle tapahtuneista asioista.

Seksuaaliväkivallan tunnistaminen on avain asiasta kertomiseen. Ammattilaisille on kehitetty erilaisia oppaita ja suosituksia, mutta selvityksissä ja oheistuksissa ei kiinnitetä erityistä huomiota siihen, miten edistetään lasten ja nuorten kertomista aikuisille ja ammattilaisille (Hietämäki, Husso & Arponen 2020).

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020112593236>

On tärkeää kehittää tapoja ja keinoja, jotka helpottavat seksuaaliväkivallasta kertomista ja sitä kautta lasten ja nuorten avun saantia.

Sekä lapsille että nuorille ja aikuisille tarvitaan kuitenkin työkaluja asian tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen ja avun piiriin ohjaamiseen. Kyselyssä nuori voi ottaa kantaa myös tähän asiaan.

”Seksuaaliterveyden tavoitteena on nuori, jonka seksuaalisuus on tervettä, hän arvostaa kehoaan ja käyttäytyy vastuullisesti, kommunikoi kunnioittavasti, ilmaisee rakkautta ja läheisyyttä omia arvojaan vastaavalla tavalla.”

Katariina Bidjuschkin, THL

HAASTATTELUN TOTEUTTAMISEN VAIHEET

1.

Infokirje ja haastattelukysymykset annetaan sijaishuoltopaikan nuorelle / nuorille tutustuttavaksi.

2.

Mikäli nuori on halukas osallistumaan, ja hän tarvitsee sosiaalityöntekijän luvan, lähetetään infokirje sähköpostitse haastatteluun nuoren **sosiaalityöntekijöille ja kysytään lupa nuorelle osallistua**. Apuna viestin kirjoittamisessa voi käyttää esim. alla olevaa viestipohjaa.

Otsikkoehdotus: Tärkeä viesti STM:ltä Sinulle!

Hei,

Nuori tarvitsee lupasi osallistuakseen tärkeään seksuaaliväkivaltaa koskevaan kyselyyn.

Lastensuojelun kehittämissyhteisö Pesäpuu ry (www.pesapuu.fi) on saanut toimeksiannon Sosiaali- ja Terveysministeriöltä (STM) toteuttaa seksuaaliväkivaltaa koskevan selvitystyön liittyen Lanzaroten ihmis-oikeussopimuksen kansalliseen toimeenpanosuunnitelmaan.

Tarkoituksena on haastatella eri puolilla Suomea lastensuojelun avohuollon piirissä olevia sekä sijaishuollossa asuvia 15-17-vuotiaita nuoria aiheen tiimoilta 10.2. mennessä. Osallistumalla haastatteluun nuori pääsee auttamaan ammattilaisia ymmärtämään paremmin nuorten kohtaamaa seksuaalista väkivaltaa, miten sitä kokeneita voidaan auttaa ja miten sitä voisi ennaltaehkäistä. Toimeenpanosuunnitelmaa tullaan muokkaamaan nuorten ajatusten pohjalta. Haastattelu antaa nuorelle kokemuksen, että häntä ja hänen mielipiteitään on kuunneltu ja ne on otettu huomioon kansallisessa kehittämissyöissä.

Olemme kertoneet täällä meillä asuville nuorille selvitystyöstä ja haastattelusta, ja moni nuori on ilmaissut halukkuutensa osallistua tähän. Jokainen nuori saa itse valita ammattilaisen, joka hänet haastattelee. Haastatteluun osallistuakseen nuori tarvitsee sosiaalityöntekijän luvan.

*Selvitystyön aikataulu on tiukka. **Siksi on tärkeää että saamme liitteenä olevan suostumuksen mahdollisimman pian oman nuoresi osalta.** Liitteistä löydät myös tarkempaa tietoa selvitystyöstä sekä nuorelle tehdyn infokirjeen ja haastattelukysymykset. Nuoren saatua sinulta luvan osallistua haastatteluun, informoimme asiasta myös nuoren huoltajaa.*

Liitteistä löydät:

Liite 1: Infokirje selvitystyöstä

Liite 2: Sosiaalityöntekijän lupa

Liite 3: Nuoren infokirje ja haastattelukysymykset

3.

Infokirje lähetetään **huoltajalle / kummallekin huoltajalle**, kun sosiaalityöntekijältä on saatu lupa osallistumiseen

- Liitteenä – Huoltajan infokirje

Nuoren haastattelu

► HAASTATTELUUN VALMISTAUTUMINEN

- Anna nuorelle infokirje ja haastattelukysymykset etukäteen luettavaksi. Voitte myös yhdessä lukea tekstin läpi. Tämän jälkeen on hyvä antaa nuoren rauhassa miettiä osallistumistaan.
- Kyselyn loppuun on liitetty värityskuva, jota nuori voi halutessaan värittää haastattelun aikana.
- Muistuta nuorta, että osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista. Haastattelun alussa kysytään vielä nuoren lupaa haastatteluun ja siinä täytettävään kyselyyn.
- Kun nuori ilmoittaa olevansa halukas osallistumaan haastatteluun, ole yhteydessä sosiaalityöntekijään (nuoren kanssa), kts. edellä kohta 2.
- Kun sosiaalityöntekijältä on saatu lupa, lähetä infokirje huoltajalle / huoltajille, kts. edellä kohta 3.

► HAASTATTELUN TOTEUTTAMINEN

Nuori saa itse valita sijaishuoltopaikasta ammattilaisen (esim. omaohjaaja), joka haastattelee häntä.

- Haastattelun kysymykset ovat aiheesta, joista voi olla vaikea puhua tai muodostaa sanoiksi. Tämän takia pidämme tärkeänä, ettei haastattelua tekisi nuorelle vieras henkilö. Tuttu ammattilainen luo tilanteesta luontevamman ja turvallisemman nuorelle.
- Vaikka kyseessä on haastattelu, on se kuitenkin yhteistä keskustelua ja vuorovaikutusta, johon ammattilaisen persoonallisuus, henkilökohtaiset ominaisuudet ja valmiudet vaikuttavat. Kannustamme sinua olemaan aito oma itsesi, kohtaamaan ja kirjaamaan nuoren ajatukset kunnioittaen ja arvostaen.

Valitkaa nuoren kanssa yhdessä mieluisa ja rauhallinen paikka, jossa haastattelua voi luottamuksellisesti toteuttaa. Haastatteluun voi mennä vain muutama minuutti, mutta hyvä olisi antaa nuorelle kiireetön hetki tärkeän ja herkän aiheen äärellä.

- Ole nuoren tukena. Haastattelussa nuori saa kokemuksen siitä, että on tullut arvostaen kohdatuksi omien ajatuksiensa kanssa. Haastattelu luo kuitenkin myös mahdollisuuden seksuaalisuudesta keskustelemiseen, se voi synnyttää uutta tietoa sekä nuorelle itselleen että sinulle.

Nuori voi keskeyttää haastattelun milloin vain eikä hänen tarvitse kertoa syytä siihen. Haastattelun keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu nuorelle mitään seuraamuksia.

- Haastattelutilanteessa edetään nuoren ehdoilla.
- Haastattelu tulee keskeyttää tai lopettaa, jos nuori väsyä tai ahdistuu haastattelun teemoista.
- Jos nuori haluaa keskeyttää haastattelun, kiitä häntä siitä panoksesta, jonka hän oli valmis antamaan.
- Jos nuori keskeyttää haastattelun, kysy häneltä haluaako hän kuitenkin lähettää jo antamansa vastaukset. Jos hän haluaa niin tehdä, mene kyselyn loppuun ja paina Lähetä-nappia.

Haastatteluaineistosta nuorta ei voi tunnistaa, sillä emme tallenna henkilö- tai tunnistetietoja.

- Sinun on reagoitava lain velvoittamalla tavalla, jos nuori kertoo haastattelussa asioita, jotka velvoittavat lastensuojelu- tai rikoslain mukaisesti toimenpiteisiin.

Vastaukset kirjataan Webropoliin. Osassa kysymyksistä on valmiita vastausvaihtoehtoja ja osa kysymyksistä on avoimia.

- Jos kirjaat nuoren vastaukset, on tärkeää, ettei nuorta johdatella eikä nuoren ajatuksia tulkita vaan että ne kirjataan mahdollisimman aidosti, sellaisena kuin nuori kertoo. Lopuksi nuori voi myös tarkistaa vastaukset.
- Nuori voi myös itse halutessaan kirjata vastauksensa käymänne keskustelun pohjalta.
- Älä vastaa nuoren puolesta, äläkä johdattele häntä.

Lopuksi täytyy painaa Lähetä-nappia, että vastaukset tallentuvat ja lähtevät eteenpäin.

- Nuori saa kiitokseksi Fazerin tuotepaketin. Sen lähettämistä varten täytähän vielä omat yhteystietosi (työosoite) sekä nuoren mahdolliset allergiat tai ruoka-ainerajoitteet.

► HAASTATTELUN LOPUKSI

- Kiitä nuorta yhteisestä hetkestänne ja haastatteluun osallistumisesta.
- Joskus tällaisesta teemasta puhuminen voi herättää nuoressa esimerkiksi ahdistusta, surua tai vihaa. Voi myös olla, että hänellä tulee mieleen omaan elämänhistoriaan liittyviä kysymyksiä. Mikäli mahdollista, varaathan aikaa haastattelun jälkeen nuoren kysymyksille ja asioille, joita hän mahdollisesti vielä haluaa kertoa.
- Haastattelun lopuksi on myös hyvä palauttaa mieleen joku aiempi tilanne, jossa on syntynyt vastaavalaisia ajatuksia ja tunteita. Mikä tai kuka on silloin nuorta auttanut siinä hetkessä eteenpäin?
- Voitte myös haastattelun lopuksi jutella jostakin nuorelle mieltäsi asiasta tai tekemisestä. Tämä palauttaa nuoren mielen tähän hetkeen.
- Haastattelun jälkeen lähetämme sinulle sähköpostilla ammattilaisille suunnatun palautelomakkeen täytettäväksi. Arvostamme suuresti nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä ja kokemuksia kyselystä ja teemasta.

Kiitos!

**Sinun avullasi tärkeä selvitystyö
ja nuorten osallistuminen on mahdollista.**

